Hitza - Esanahia	Testuingurua	Orrialdea
agerkunde 'ezerezetik agertua'	«Denek besarkatu zuten elkar negar batean, Mikelot ukituz **agerkunde** bat legez.»	(165)
ahal 'desioa adierazteko' (ojalá)	«Nirekin ere gogoratu**ko ahal** zara!»	(37)
ahalik 'ahal zuen neurrian'	«Gartxoten nahia herritarrei **ahalik** poz eta zorion-amets handienak eskaintzea zen...»	(23)
ahoa bete hortz 'harrituta'	«**Ahoa bete hortz**, jana irentsi ezinik.»	(81)
aida batean 'ato baten, berehala'	«**Aida batean** hasi ziren dantzak.»	(23)
aiduru 'itxaroten, zain'	«Urrundu dira otsoak baina gizakiengandik ospa doazen orein, basahuntz eta basurdeen **aiduru** daude.»	(206)
aienatu 'uxatu, aldendu'	«...gizon horren begirada zuzen eta sakonak **aienatu** zion zalantza.»	(77)
aieruz 'keinuka'	«Gartxotek ezin zuen ulertu semeak **aieruz** esaten ziona...»	(180)
aire 'doinua'	«Mikelotek erritmo saltakaria markatzen zuen danbor arin batez, aitak **aire** ozenak jotzen zituen flauta hiru zulodunaz, bien orkatiletan kaskabiloak.»	(23)
aisekien 'errazen, modurik errazenean'	«Kontuz ibil, ardi beldurtiena harrapatzen du otsoak **aisekien**.»	(130)
aitaren egin 'gurutzearen keinua egin'	«...koblakariak hiru aldiz **egin zuen aitaren** eta hatz lodiari muin eman...»	(15)
akigarri 'nekagarria'	«Errolan kondea zerbitzatzea zeregin **akigarria** zen...»	(115)
akuilatu 'bultzatu'	«Errolan eta Olivier jakin-minak **akuilatuta** etorri ziren, eta baskoiei Jainkoaren hitza entzunarazi nahiz.»	(90)
alaena 'halakoa'	«—Isildu behingoz eta eseri, lerdo **alaena**.»	(14)
alarau 'orroa, oihu lazgarria'	«Gorputz txikituen agoniako **alarauak**, amen dei etsiak seme-alaba ordurako hilei.»	(167)
aldarrika 'oihuka'	«Batzuk **aldarrika**, bestek itzultzen, elebidunei kexak azaltzeko eskatzen baten bat; patetikoa zen desordena.»	(65)
aldarte 'umorea, jarrera'	«Mikelotek ez zekien frankoen **aldartea** mutur batetik bestera joan zitekeela?»	(73)
alderrai 'norabide zehatzik gabe ibili'	«"Nire herria ez da dagoeneko nazio **alderraia**", pentsatu zuen erregeak nostalgiaz.»	(112)
angon 'arma mota' (?)	«Lantzek armadurak lehertu zituzten, **angonek** haragiak urratu.»	(95)
ano 'zakutoa, poltsa txikia'	«Mokadurik onenak noble eta kapitainek jango zituzten, baina gerrari guztiek edukiko zuten okelarik **anoan**.»	(30)
apeta 'kapritxoa'	«Ez zuen ulertzen, berriz, zaharraren hautua. Zergatik ez zuen bera aukeratu horrelako bilera baterako? **Apetak** eman bezala jokatu zuen zaharrak?»	(84)
arakatu 'miatu, ikertu'	«...begiek eraso-itzalak zekuskiten goialdeetan, abangoardiak ingurua arakatua bazuen ere.»	(30)
arantzatsu 'tentsiozkoa'	«Mutarrif mintzatu aurretik isilune **arantzatsua**.»	(101)
arbuiagarri 'txarra, onartezina'	«Amorrazioak astindu zituen poetaren erraiak. Bizilekura sartzea, jana lapurtzea, gauza **arbuiagarriak** ziren, baina ez oso larriak...»	(13)
ardaila 'zalaparta, harrabotsa'	«Gurdien aldetik borroka **ardaila** eta arabierazko hitzak.»	(159)

Hitza - Esanahia	Testuingurua	Orrialdea
arerio 'etsaia'	«Horrexegatik lortu du tropa etsaiak banantzea, horrexegatik ari da **arerioa** detxematzen gutxika, jo eta jo.»	(221)
argotear 'agotak, giza talde berezia'	«...arbuiatuak sarri, miretsiak batzuetan, beldurra zitzaien; jarduera misteriotsuak eta azti dohainak egozten zizkieten: **argotearrak**.»	(39)
arieta 'harresiak botatzeko makina	«Murailak eta ateak dardaraz jarri zituen frankoen tropen **arieten** talkak, baina zurezko egiturak ez ziren pitzatu.»	(146)
arraitsu 'distiratsua'	«Ilargirik gabeko gau **arraitsua**, borondate misteriotsu batez zabaldutako izar sortek argiztatua.»	(28)
arro 'sakana, ibarra'	«Lehenengo, harritzarren arkitektura demasak zapaldu; gero, tarte neurgaitzera, **arro** zabala ikusiko du, mendikateak ertzetan.»	(49)
artean 'oraindik' (lehenaldian)	«...izan ere, euskaldunen artean, ez zen nagusi, **artean**, maitasuna galarazten duen erlijioa.»	(165)
asaldagarri 'ikaratzekoa'	«...azken mezulariak albiste **asaldagarri** gehiago ekarri zituen.»	(176)
askazia 'leinua, belaunaldien segida'	«Irakurri nuenean zin egin nuen yemendar **askazia** mendekatuko nuela, eta ez dut hori egin arteko onik izango.»	(109)
ataka 'estualdia'	«...kapitain gazteena izanik moldatu nintzen bizirik iraundakoak **atakatik** ateratzeko. Eta heroitzat hartu ninduten!»	(104)
ausiabartza 'deskalabrua, hondamena'	«Bembezarreko **ausiabartzak** gori zirauen Sulaymanen buruan.»	(109)
baldar 'dorpea, baldresa'	«Halere, laster eraman zuten Idoia zeregin baxuagoetara; zakarra omen, eta **baldarra** zerbitzatzen, ontziteriarekin-eta.»	(147)
baliatu 'aprobetxatu, profitatu, erabili'	«—Jakingo dugu zure hiriaren bakea meditatzeko **baliatzen**...»	(104)
barrunbe 'sakounea, lekutxo ezkutua'	«...Leirek leize barrura eraman zuen gela txiki obal batera. Haratago oso sabai baxuko beste **barrunbe** bat zegoen.»	(143)
bedi 'izan bedi, izan dadila'	«Boluntario azaldu zen, ezetza hobena litzateke. —**Bedi**! Gure azken saioa izango da...»	(153)
begiradari ordaina eman 'begirada zuzendu, itzuli'	«Ez zion Mikeloten **begiradari ordainik eman**.»	(23)
begirakune 'so egitea, begiratzea, adikunea'	«Orduan, orduan bakarrik jabetu zen Mikelot Leireren **begirakunearen** tristuraren handiaz.»	(145)
bekaitz 'gorrotoa'	«Begirada kuxkuxeroak sentitzen zituen Mikelotek; mespretxuzkoak batzuk, **bekaitz** agian.»	(76)
beldurrak airean jarri 'izutu, beldurtu'	«...eta horren izena aipatzen hutsak **beldurrak airean jartzen** zituen: Gartxot.»	(123)
beretar 'bere kidea, laguna'	«Badoa karga oldarrean, gerarazten saiatzen dena **beretarrek** zanpatuko dute.»	(132)
bermatu 'eutsita, apoiatuta'	«Zaratak aztoratu zuen Mikelot. Gezi batek **bermatuta** zegoen zuhaitza zulatu zuen.»	(149)
bidebanatze 'bidegurutzea, kurtzederoa'	«**Bidebanatze** batean sortaldekoak tentatu zituen, Getaria eta Oriorakoak...»	(21)
biz 'bi aldiz'	«Bigarren hesian ari da borrokan, bakarra gatazkan, eta **biz** biderkatu zaizkio kideak.»	(218)
bizitzeke 'bizi barik'	«Lagun gehiegi joan zen Maiaren magalera urterik onenak **bizitzeke**.»	(123)
brau 'brausta, kolpean'	«...etxe baten hondarretatik irtendako franko talde handi xamar bat **brau** erori zen, giza harrapakinen aurka.»	(169)
burrundara 'zalaparta, zarata'	«Hegoaldeko atean goranzko **burrundara**. Batzuek, besterik gabe, Qarl erregearen aurrean errenditu nahi zuten, errukia eskatuz...»	(140)

Hitza - Esanahia	Testuingurua	Orrialdea
buruan 'amaieran'	«Euskaldunentzat ekaineko egun sakratu horren **buruan** Akelarrearen gaua hasten da.»	(143)
dakusatza 'ikusten ditu'	«Ekkekartek tropak ahultzen, zatikatzen **dakusatza**. Ausiabartza buruetan. Herio dabil gainetik hegaka.»	(223)
demasa 'neurriz kanpokoa, gehiegizkoa'	«Lehenengo, harritzarren arkitektura **demasak** zapaldu; gero, tarte neurgaitzera, arro zabala ikusiko du, mendikateak ertzetan.»	(49)
derrigor 'nahitaez, ezinbestean'	«**Derrigor** kontatu beharko zuen hainbesteko arrakasta ematen zion kontakizuna...»	(15)
despit 'gorabehera'	«...gainerakoak pixkanaka jaisten dira, agerkera estu-estuan, Banu Qasi eta menditarren etengabeko erasoen **despit**.»	(215)
detxematu 'detxema egin (diezmar)'	«Horrexegatik lortu du tropa etsaiak banantzea, horrexegatik ari da arerioa **detxematzen** gutxika, jo eta jo.»	(221)
dilindan 'zintzilik, kulunkan'	«Emeki, lepotik zintzilik zuen hede fin bat atera eta Idoiari sartu zion burutik behera; zurezko lauburu txikia **dilindan** gelditu zen Idoiaren bularraldean.»	(38)
diosala egin 'agurtu, saludatu'	«Guardiek ez zioten **diosalik egin**, ez zen halako gauzen zalea...»	(105)
doi 'apurra'	«Horrela hitz egiten zien Maiak seme-alaba kuttunei, lur azaleko izaki guztien musikaz, txoriaren deiaz, harrien karraska **doiaz**.»	(28)
doi 'leuna, txikia'	«Keinu **doi** batez gerarazi zuen Al Hussaynek guardien buruaren mugimendua...»	(125)
doilor 'azpikeriazkoa'	«—Txantaje **doilorra**!»	(133)
Durendal 'Errolanen ezpata mitikoa'	«...troparen aurrean jarri, ikus zezaten, eta mugimendu zabal arin batez **Durendal** atera zuen zorrotik eta ahalik gorena jaso.»	(96)
ebasketa 'lapurreta, ohointzea'	«Ez gudurik, ez diru, emakume, **ebasketarik**.»	(150)
eginahal 'ahalegina'	«...izerdi patsetan zegoen entzun ziezaioten egin beharreko **eginahal** itzelagatik.»	(47)
egitasmo 'proiektua'	«Bihotza esperantzaz eta burua **egitasmoz** beterik, kanpainarik handinahienari ekin dio.»	(29)
egonean 'patxadaz geldi'	«Denborarik gehienean, halere, **egonean** mutila.»	(146)
egonezinak egon 'urduri egon, artega egon'	«Zure munduak nireari zer egingo ote dion **egonezinak nago**.»	(78)
egotzi 'bota, kaleratu'	«—Mintzatu berri naiz Iruñean utzi genituen klerikoekin. Laidotu eta **egotzi** egin dituzte hiritik. Inork ez du Kristoren hitza entzun nahi izan.»	(162)
eldarnio 'sukar-ametsa, haluzinazioa'	«Tatarrez darama Mikelotek laguna, astunki; **eldarnioan** Hunaldo.»	(228)
eraile 'hiltzailea' (*eran* aditzetik)	«Leire, eta **eraileak**; Idoia, eta zenbateraino izan daitekeen bizitza hauskorra...»	(193)
erantzi 'kendu'	«Hori esan eta sudur babeskidun kaskoa **erantzi** zuen Errolanek.»	(95)
erdiragarri 'urragarria, min handikoa'	«Gorputzak dozenaka dautza jarrera sinets ezinetan, intziri **erdiragarrien** kontzertuan.»	(227)
erlaitz 'amildegi ertza'	«Ahots eta bertsoz, koblakariak gizonen espantua, **erlaitz** eta zintzurretakoa, ekarri zuen gogora...»	(31)
eroapen 'pazientzia'	«Lehenengo aldiz zebilen bidaia luze batean aitarekin, eta udaberria eta uda osoak zeuzkan honen jakintza eta **eroapena** kinkan jartzeko.»	(21)
errain '(nuera)	«Lasai hil zitekeen Ximeno zaharra, behin eta berriz eskerrak emanez Maiari horrelako **errain** jantziagatik.»	(61)

Hitza - Esanahia	Testuingurua	Orrialdea
erretilu 'bandeja'	«...kuxinetan eseri eta mokadu baten zain gelditu zen. Berehala (...) pastak eta menda infusioa ekarri zizkioten zilarrezko **erretiluan**...»	(105)
erreus 'hondatua, balio ez duena'	«...mailatutako ezkutuak eta baita lanabes **erreusak** ere gerra trofeo bihurtu ziren.»	(164)
errezela 'kortina'	«Gelako ilunenean **errezela** bat poliki ireki eta gizon bat hurbildu zen...»	(89)
erronkari 'mehatxuzkoa'	«Oztopo tentea eta **erronkaria** inguratu edo hondoratu egiten zuen frankoen oldeak.»	(44)
erti 'artea'	«Zergatik eman ote zizkien Jainkoak musulmanei zientzia, **ertia**, kultura?»	(151)
estreinako 'lehenengoa, lehenbizikoa'	«Beste etsaiak, abere handi eta arinetan dabiltzanak eta erasotzen **estreinakoak** izandakoak hego-sartalderantz doaz, Errolanen atzetik.»	(216)
eurrez 'ugari, asko ere asko'	«Zazpi ahalak eginda ere, emakume asko ostu zizkiguten. Menditar eta arrantzaleak **eurrez** etorriko dira borrokara...»	(117)
eutsi 'neurtua, neurrikoa'	«Burumakur eta isilik kontseilariak, haserre **eutsia** ere bazebilen.»	(152)
ezkeroztik '-ren ondoren'	«Gaurko eguna **ezkeroztik** soldaduak ez dira erlaxatuko.»	(162)
felido aireak eduki 'harrapari jarrera eduki'	«Sagututa zegoen katua, eta Al Hussayn, gizon lasaia, aliatu seguruak, **felido aireak** zeuzkan.»	(126)
firfira 'fin'	«Panikoaren haizea dabil **firfira**; urratua eta sakabanatua tropa.»	(214)
frixtan 'brixtan, bat-batean'	«Neskak ezin entzun. Norbaitek heldu zion **frixtan** Mikeloti eta lurrera bota.»	(115)
galarazi 'debekatu, eragotzi'	«—Errege banintz zera egingo nikek, besteok baino hamar aldiz gehiago jatea **galarazi** hiri. Horrela urritasunik ez.»	(118)
galeper 'txori mota'	«Txistua bota zuen **galeper** hezur zurietara.»	(14)
gandorregi 'harroxkoa, harroputza'	«...zure aurpegian ikusten dut, zure jokamolde lasaiegian, **gandorregian**.»	(130)
gantza 'koipea (sebo)'	«—Kanpamentuetan sartzen ziren aiztoa txerri **gantzetan** bezala, berrogei bat lagun!»	(161)
gar 'sugarra'	«Gizonak pozik zeuden, gorputzak **garren** epelak bizkorturik eta jaki usain goxoak airean.»	(30)
garo 'ira, iratzea'	«**Garo** artetik dozenaka gizon jalgitzen da, lonbardiarren ilararen luzera osoan...»	(221)
gaztainkara 'gaztaina kolorekoa'	«Egun hartan udaberriko eguzkiak urrezko dizdizak ateratzen zituen adats **gaztainkaratik**.»	(20)
gertu 'hur, hurbil'	«Muturra lurraren arrasean desgogara larratzen, burua nerabearen gorputzetik **gertu**.»	(176)
gibel 'atzea, atzeko aldea'	«Silok jakin dezala ez noala bere kontra, baina nire **gibelean** zeozertan hasiko balitz buelta eman eta txikitu nezakeela!»	(42)
gider 'kirtena, euskarria'	«Zorion oihuak Mikeloten barrenean, **giderrak** eskuetan zeuzkan, hiriko mila konturi ekin behar.»	(25)
gizonkote 'gizontzarra, kankailua'	«Batzuen zurdak gerrirainokoak ziren, kopetan larruzko hede batekin lotuta. **Gizonkote** latzak, bi ahoko aizkora erraldoiak...»	(139)
gogaitzeko egina 'etsitzeko, ez ausartzeko'	«...ate zabalak, astunak, kuku-leihoz inguratuak, erasotzaileak **gogaitzeko eginak**.»	(54)
goititu 'altxatu, goratu'	«...denetik edukitzera zegoen ohituta, eta horiek **goititzera** behartuko zuten.»	(72)

Hitza - Esanahia	Testuingurua	Orrialdea
gomuta 'oroitzapena'	«Gure obra handia eta ederra duk, eta iraun egingo dik bere **gomutak** datozen mendeetan.»	(205)
gori 'bero-beroa, goren gradua'	«Iruñeak laster ezagutuko du, bai, nire suminduraren **goria**...»	(163)
gurtu 'laudatu, adoratu'	«Izaki adimendunak ziren, Pirinioetako herriak **gurturik**, baina uzkurrak kanpotarrentzat.»	(188)
gutartu 'gutarrak bihurtu, kide'	«Utz diezaiegun **gutartzen**! Gure mahaian edan dezatela! Haien arrazako batzuk bataiatuko dira, anima ditzagun gainerakoak.»	(43)
gutizia 'zerbait desiratua'	«Turpinek bukatu ahala azkar asko ekin zieten afalkideek **gutiziei**, esku hutsez edo aiztodunez.»	(31)
handinahien 'anbiziotsua'	«Bihotza esperantzaz eta burua egitasmoz beterik, kanpainarik **handinahienari** ekin dio.»	(29)
harramantza 'harrabotsa, iskanbila, burrunba'	«Gainerako guztiak **harramantzaz** jarraitu zitzaizkion kargan, Veillantif zenbait zalditako aldearekin zihoan aurretik.»	(95)
harranpa 'karranpa, gihar uzkurdura mingarria (agujeta)'	«Muskuluetako **harranpa** eta oinetako zauriei ez sentituarena eginez igo zen...»	(193)
hastapen 'hasiera'	«...ikuskizun latza ezin zuen inola ere hartu bere herria mendeetan inoren pean egongo ez zen garaiaren **hastapen** mingarritzat, baina horixe zen.»	(235)
hautu 'aukera'	«Ez zuen ulertzen, berriz, zaharraren **hautua**. Zergatik ez zuen bera aukeratu horrelako bilera baterako? Apetak eman bezala jokatu zuen zaharrak?»	(84)
hazpegi 'aurpegi itxura, fakzioak'	«**Hazpegi** gazte ernea, zinezko begirada, dotoretasuna, berdinik gabeko maila...»	(46)
haztamuka 'ukimenaz baliatuz, ikusi barik'	«**Haztamuka** harantz ibili, aurkitu, higuin pittin batez sartu eta barrunbe beltz hartan kuzkur-kuzkur egin zen.»	(189)
hede 'larruzko uhala'	«Emeki, lepotik zintzilik zuen **hede** fin bat atera eta Idoiari sartu zion burutik behera; zurezko lauburu txikia dilindan gelditu zen Idoiaren bular aldean.»	(38)
heldu 'hozkada, haginkada'	«—Echium, sugeen hoskaden eta intsektuen **helduen** kontra.»	(37)
heriosugar 'jo eta su, bizi-bizi'	«Eneko eta Fortunek, amaz gabetu zituztelarik, **heriosuhar** eman zioten ihesari.»	(169)
herra 'gorrotoa'	«Nola **herrarik** sentitu bizitzeko arrazoia zitzaion emakumearenganako?»	(60)
hilurren 'hilzorian, hiltzeko puntuan'	«**Hilurren** zegoenari atsedentzen uzteko pazientzia hartu zuen.»	(19)
hitz beste egin 'isildu, mutu geratu'	«—Eta zer esan zinan? **Hitz beste egin** zuen Leirek.»	(166)
hitz-mitz 'berriketa, jarduna'	«Gartxotek **hitz-mitz** jarraitu zion Mikelot haluzinatuari.»	(183)
hoben 'errua, falta, bekatua'	«Boluntario azaldu zen, ezetza **hobena** litzateke. —Bedi! Gure azken saioa izango da...»	(153)
hortz! 'eraso!'	«Iñigoren gerra garrasia entzun zuen Mikelotek. —**Hortz**!»	(166)
hostaila 'hosto piloa'	«Berriz ere segurtasuna haitz gainetan, ibaietatik harantz, **hostailaren** azpian. Lur hura etxe zuten, ama, aliatua.»	(62)
hots egin 'deitu'	«Erregeak baroiei **hots egin** zien, armadak nekez jarraitzen zuelarik aurrera...»	(29)
iaio 'trebea, abila'	«Gartxot **iaioa** zen oso, baina bertan baziren aurkari finak, ironiazko kontrakarrean abilak...»	(26)
ibi 'pasabidea, igarotzeko lekua'	«...nolanahi ere, gaur bertan hartuko dugu Tutera eta **ibia** babestuko!»	(98)

Hitza - Esanahia	Testuingurua	Orrialdea
ihar 'errea, haragi gutxikoa'	«Emakumeen taldetik aparte xamar, lurrean bazen gorputz bat, katez eta pildaz, gorpua bezain argal eta **ihar**.»	(77)
ilunbeltz 'pentsakor, kezkaturik'	«Baroi nagusiak kontseiluko dendara sartu zirenean isil eta **ilunbeltz** ikusi zuten Karlomagno.»	(135)
ipurburu 'tentela, tontolapikoa,	«—Mendateetan, ipurburu! Baina horixe ikusi nituela sarrazenoak...»	(16)
izakin 'dauden gauzak'	«**Izakinak** ardo eta garagardo saltzaileek bakarrik agortu zituzten.»	(56)
izerdi patsetan 'izerditan blai, bustirik'	«...**izerdi patsetan** zegoen entzun ziezaioten egin beharreko eginahal itzelagatik.»	(47)
jakin dezanean 'jakiten duenean'	«Ekkekartek **jakin dezanean** Errolanek babesten diola bizkarra...»	(216)
jalgi 'irten, atera'	«Antselmoren tropak horrenbeste ikaratu dituen zarata ez da lainotik at **jalgi**.»	(219)
jantzi 'azkarra, ikasia'	«Lasai hil zitekeen Ximeno zaharra, behin eta berriz eskerrak emanez Maiari horrelako errain **jantziagatik**.»	(61)
jazarri 'atzetik jarraitu'	«Hauxe proposatzen dizut, bil zaitezte zeuendarrekin iparsartaldeko bidean, ez dizuet **jazarriko**, ez zaizue inongo kalterik egingo.»	(99)
jazo 'gertatu, agitu'	«...ez zen, ordea, ezer xelebrerik **jazo**...»	(90)
jori 'oparoa, ugaria'	«Erregeak hitz egiteari ekiten zionean –eta jario **joria** izaten zen– ideia eta erabaki uholdea zetozkien solaskideei.»	(44)
jostetan 'jolasten, olgetan'	«—Leire kakaume bat besterik ez da! Txikia da eta oraindik andrakilekin ibiltzen da **jostetan**!»	(53)
kakaume 'ume mokoa, kakanarrua'	«—Leire **kakaume** bat besterik ez da! Txikia da eta oraindik andrakilekin ibiltzen da jostetan!»	(53)
kakudun 'kakoduna, okertua'	«Hiru gailurrak gandor zorrotz batek lotzen zituen. Ipar haizeak bultzaturik bezala makurturik, ia **kakudunak** ziren.»	(21)
kalamastra 'destartalatua, zaindu gabea'	«Horrelako jende etorrerarik sekula ez zuen ikusi bertakoek gutxiesten zuten elizatxo **kalamastrak**.»	(47)
kamuts 'zorrotza ez dena'	«Txistua bota eta aizto herdoitu eta **kamuts** bat gogoz kontra bezala erakutsi zuen.»	(13)
karraska 'igurztearen soinua'	«Horrela hitz egiten zien Maiak seme-alaba kuttunei, lur azaleko izaki guztien musikaz, txoriaren deiaz, harrien **karraska** doiaz.»	(28)
kaska-kaska 'jota dagoena'	«...gure etxera armaz zama-zama etorritako kanpotarrez eta bere burua leienda bizitzat duen neska **kaska-kaska** eginda batez fidatu naiz.»	(84)
kaskabilo 'kaskabelak'	«Mikelotek erritmo saltakaria markatzen zuen danbor arin batez, aitak aire ozenak jotzen zituen flauta hiru zulodunaz, bien orkatiletan **kaskabiloak**.»	(23)
kattagorri 'urtxintxa, katamixerra'	«...haritz berezko bi hormapikok egonkortua, urkila abegitsua **kattagorri**, basakatu edo Mikelot batentzat.»	(54)
kinkan jarri 'proban jarri'	«Lehenengo aldiz zebilen bidaia luze batean aitarekin, eta udaberria eta uda osoak zeuzkan honen jakintza eta eroapena **kinkan jartzeko**.»	(21)
kirastuna 'zantarra, hatsa dariona'	«Arrotza hortzik gabeko zahar **kirastuna** zen.»	(13)
kirioak airean 'nerbioso, urduri, tentsioan'	«Bi solairu beherago Matruh eta Aysun **kirioak airean** kanpokoari adi-adi.»	(138)
kleriko 'elizgizona'	«Baroiak, kapitainak eta **klerikoak** festa-jantziz sartuko dira hirira.»	(42)
koblakari 'poeta kantaria'	«Horrelako ongi etorriak zur eta lur utzi zuen **koblakari** gaztea. Azken emanaldiaren eztia ezpainetan zetorren, nekatu eta pozarren...»	(13)

Hitza - Esanahia	Testuingurua	Orrialdea
kontrakar 'arrapostua, erantzuna'	«Gartxot iaioa zen oso, baina bertan baziren aurkari finak, ironiazko **kontrakarrean** abilak...»	(26)
kuxinete 'aulkitxoa'	«...apartamentuetara igo, **kuxinetan** eseri eta mokadu baten zain gelditu zen. Berehala (...) pastak eta menda infusioa ekarri zizkioten zilarrezko erretiluan...»	(105)
kuxkuxero 'jakin-minezkoa'	«Begirada **kuxkuxeroak** sentitzen zituen Mikelotek; mespretxuzkoak batzuk, bekaitz agian.»	(76)
kuzkur-kuzkur 'batu-batu, gorputza bildu'	«Haztamuka harantz ibili, aurkitu, higuin pittin batez sartu eta barrunbe beltz hartan **kuzkur-kuzkur** egin zen.»	(189)
laga 'utzi'	«Zaragozako murailak ez zion odol paganorik isurtzen **laga**.»	(200)
laido 'umiliazioa (afrenta)'	«Sulaymanen ihesak gainezka jarri zuen lapikoa, a ze **laidoa** Karlomagnorentzat.»	(161)
lain 'adina, bestekoa'	«Iñigo ez zen buruzagirako **lain**. Gizon ona zen (...) baina antolatzeko, agintzeko, gobernatzeko, besterik behar da.»	(61)
lakar 'latza, marrantatua'	«—Basati odol zaleak –Oneka, ahots **lakarrez**–. Manera finak, bai, eta gero?»	(85)
larratu 'belarra jan'	«Muturra lurraren arrasean desgogara **larratzen**, burua nerabearen gorputzetik gertu.»	(176)
lauhazka 'galapan, arin ere arin,	«Azkenean, entzule ororen buruan baroi heroikoen atzetik zihoazen, **lauhazka** garaile.»	(31)
lizar 'arbola mota, lexarra'	«Jendea **lizar** sakartuaren inguruan dantzan hasten zelarik...»	(143)
magal 'altzoa, sabel aldea'	«Lagun gehiegi joan zen Maiaren **magalera** urterik onenak bizitzeke.»	(123)
Maia 'euskal jainkosa nagusia:	«Lagun gehiegi joan zen **Maiaren** magalera urterik onenak bizitzeke.»	(123)
mailatu 'kolpatu (abollar)'	«...**mailatutako** ezkutuak eta baita lanabes erreusak ere gerra trofeo bihurtu ziren.»	(164)
mamukara 'mamu itxurakoa'	«...belar gainetik oinezko handi baten eta zaldizko gazte baten silueta **mamukarak**.»	(184)
mandio 'lastategia, belar siku gordetegia'	«—Izarpean edo **mandio** batean sarriago egiten dut lo harrizko etxeetan baino.»	(87)
marrantatu 'ahots kraskatua, trabatua'	«...orru eta arnas hots asaldatuak, oihu **marrantatuak**.»	(171)
men egitea 'obedientzia'	«—Seguru asko ez dira aski izango zergaren eta **gure men egitea**. Denok kristautzea nahi izango dute.»	(59)
mendratu 'gutxitu, eskastu'	«Ez zuen federik, ala? Edo **mendratzen** ari zitzaion?»	(201)
moezin 'musulmanak otoitzera deitzen dituena'	«Minaretetik **moezinak** otoitzerako bigarren deia kantatu zuen.»	(107)
muin eman 'mosu eman'	«...koblakariak hiru aldiz egin zuen aitaren eta hatz lodiari **muin eman**...»	(15)
munta 'garrantzia'	«Mikelotek larritasuna sentitu zuen barnean, baina honen **munta** ezin aldera zitekeen Idoiaren nahikundeak sorrarazitako poztasunarenarekin.»	(38)
nahikunde 'desioa'	«Mikelotek larritasuna sentitu zuen barnean, baina honen munta ezin aldera zitekeen Idoiaren **nahikundeak** sorrarazitako poztasunarenarekin.»	(38)
narras 'herrestan doana, dorpea'	«Bizitzaren berezko erritmoa eten egin da armadari, munstro **narrasari**, pasatzen uzteko.»	(206)
oinaztargi 'tximista, inisitua'	«**Oinaztargiak**, bata bestearen ondoren, eta intziri patetikoak mutilaren erantzuna.»	(189)

Hitza - Esanahia	Testuingurua	Orrialdea
oinordeko 'herederoa'	«...oraingo lagun Ximenoren **oinordekoak** derrigor izango ziren noizbait seme Velascoren lehiakide.»	(68)
okin ore 'ogia egiteko masa'	«Gorputz nagusia, erregeak gidatzen duena, **okin orea** bezala luzatzen da.»	(208)
olana 'toldoa, oihal lodia'	«**Olana** eta burdinazko hiri haren uniformetasun eta zabaltasunak eragindako zorabiotik ezin libratu Mikelot.»	(49)
oldarrean 'indar handiz, inpetuz'	«—Hi bezalakoei bai jana, baita arnasteko airea ere ukatu behar zaizkizue –arrotza **oldarrean**.»	(13)
olde 'aldra, kopuru handia'	«Oztopo tentea eta erronkaria inguratu edo hondoratu egiten zuen frankoen **oldeak**.»	(44)
oldoztu 'gogoeta egin, pentsatu'	«Ez daki Zaharrak zenbat kaskezur –kaskodun edo gabe– txikitu dituen gaur, zenbat ezkutu. Begira, entzuten, **oldozten**.»	(220)
olifante 'bolizko adarra, komunikatzeko'	«Kapitainei ahalik zaratarik handiena egiteko agintzen die. Birika-beteka ekiten diote denek, adar eta **olifante**.»	(220)
oniriko 'ametsetakoa'	«Arratsak aurrera ahala sinesgarritasunaren hedeetatik askatu zen elkarren arteko solas **onirikoa**.»	(64)
oniritzi 'adostasuna'	«Menditar eta arrantzaleak eurrez etorriko dira borrokara eta kristauek larrutik ordainduko dute! **Oniritzizko** ahotsak.»	(117)
orbain zizare 'zauri zizarea'	«Gurdiak dozenaka, abereak ehunka, gizonak milaka; amaierarik gabeko lerro bihurria. (...) **Orbain zizare** luze mugikor batek ebakitzen du mendia.»	(29)
orbaindu 'zauria itxi, zikatrizatu'	«—Echium, sugeen hoskaden eta intsektuen helduen kontra. Plantaina, zauriak errazago **orbaintzeko**; ez ahal duzu erabiliko!»	(37)
ordoki 'lautada'	«Bardeetako basamortua Nafarroako hegoaldeko **ordoki** emankorren eta iparraldeko baso oparoen artean kokatzen zen.»	(157)
Ortziren Hortza 'gerrarako deia egiteko adarra'	«Gure mendietara itzuli eta gerrarako prestatu beharko genuke. Azkenean **Ortziren Hortza** esnarazi beharko dugu.»	(59)
ospa egin 'ihes egin'	«Bi gaizkileek hanken ahalegin osoan **egin zuten ospa**, kaleetatik arineketan...»	(57)
ostertz 'zeru muga, horizontea'	«**Ostertza** oraindik eguzkiak leunki koloreztaturik, zortzi kideak basajaunak esandako lekuan kokatu ziren...»	(90)
otzandu 'apaldu, baretu, kikildu'	«Jarrai diezaiogun planari, moldatuko gara kristauak toki egokian ipintzen, edo **otzantzen**.»	(132)
pairamentsu 'sufritzen dakiena'	«...Errolani bezalaxe obedituko zioten gizon ausart eta **pairamentsuak**.»	(76)
patetiko 'penagarria'	«Batzuk aldarrika, bestek itzultzen, elebidunei kexak azaltzeko eskatzen baten bat; **patetikoa** zen desordena.»	(65)
patu 'zoria'	«Basajaun batek bakarrik (...) Haien senak inorenak baino hobeto igartzen ziek **patuak** etorkizunerako ezarritako bide ezberdinei.»	(52)
pausaje 'erritmoa'	«Aralarren gainean zihoala, pausoan, Atarrabiko mezulariak **pausajeari** jarraitzen zion.»	(184)
piko 'aldapatsua, aldats gora'	«Astobizkarko malda gero eta aldapatsuagoetatik, jira hona eta jira hara. **Pikoak** dira, ez dago atsedenik.»	(207)
pilda 'zaharra eta gastatua'	«Emakumeen taldetik aparte xamar, lurrean bazen gorputz bat, katez eta **pildaz**, gorpua bezain argal eta ihar.»	(77)
pipinida 'Pipinoren semea zen' (?)	«Proventzako ardoa zerbitzatu zuten otoitzean ari zen Karlos **pipinidaren** mahaira; ezker-eskuin, Ekkehart seneskala eta jauregiko kondea, Antselmo.»	(31)
pitzatu 'arrakaldu, artesitu'	«Murailak eta ateak dardaraz jarri zituen frankoen tropen arieten talkak, baina zurezko egiturak ez ziren **pitzatu**.»	(146)
pozarren 'poz-pozik, ezin alaiago'	«Horrelako ongi etorriak zur eta lur utzi zuen koblakari gaztea. Azken emanaldiaren eztia ezpainetan zetorren, nekatu eta **pozarren**...»	(13)

Hitza - Esanahia	Testuingurua	Orrialdea
prefosta 'noski, jakina'	«...bazekiten buruzagiak inork baino hobeto ezagutzen zituela diplomaziaren zertzeladak; **prefosta**, zenbait partidatan batera ari zen.»	(45)
preseski 'hain zuzen'	«Gu, Akitanian, gogorki aritu gintuzuen frankoen kontra borrokan, gure erregearen familia bahitu zuten arte **preseski**.»	(121)
profitatu 'baliatu, aprobetxatu'	«Abangoardiak goizeko freskura **profitatu** du bigarren mendateari ekiteko.»	(206)
Qarl erregea 'Karlomagno, arabiar moldean'	«**Qarl erregea**ri ahalik ongiena egin diezaiogun harrera.»	(111)
saldukeria 'traizioa'	«—Eta jakina, memento erabakiorrenean egin duzu **saldukeria**!»	(125)
samin 'minezkoa, sentitua'	«Gartxot Eunatetik gertu gelditu zen, belauniko lurrean negar **saminean**.»	(112)
Santio bidea 'Santiago bidea'	«**Santio bidea**ri sartaldetik sortaldera jarraitu besterik ez.»	(185)
sarebegizko kota 'sare gisako babesa'	«Gizon ederra eta dotorea, sekula ikusitako **sarebegizko kotarik** distiratsuena zeramaan...»	(16)
sarrazeno 'musulman borrokalaria'	«**Sarrazenorik** ez zuan inon, eta zenbait mandatetan gertatu zuan, ez batean, eta ez zitean izenik.»	(15)
sarrio 'Pirinioetako ahuntza'	«...tunika beltz urreztatua galtza motzen gainera erortzen zitzaion, zeinen bukaeran **sarrio** larruzko bota arinak baitzeuden.»	(46)
segaila 'lerdena, ederra eta erakargarria'	«Lodi izeneko menditar gerrari bat, urritxaren adarra bezain **segaila** zen...»	(117)
sen 'instintua'	«Basajaun batek bakarrik (...) Haien **senak** inorenak baino hobeto igartzen ziek patuak etorkizunerako ezarritako bide ezberdinei.»	(52)
sigi-sagaka 'zig-zag eginez'	«Lasterka xelebrean hasi zen, geldoki, nahita estropezu eginez, **sigi-sagaka**, behin ere ez gainerako presoen atzetik.»	(159)
sona 'entzutea, ospea, fama'	«...zakarra itxuraz, baina zaldizko azkar eta nekaezinaren **sona** zuena.»	(176)
sorbatz 'aho zorrotza'	«...ezkerrean ezpata motza zuen, **sorbatz** bakarrekoa.»	(96)
sorgortu 'ezindu, paralizatu'	«Minik ez, baina besoa **sorgortu** egin zaio, ezertarakoez geratu. Ezpatari ezkerraz eusten dio.»	(228)
sufi 'islamista, sufismo	«—**Sufi** horietakoa izango duzu orduan –marmarrean Sulayman, aurkariaren jokoan sartzen zelarik.»	(128)
suminduxe 'nahiko haserre'	«—Horixe... –**suminduxe** Turpin. Batetik bestera zebilen lau gizonen aurrean.»	(68)
suspertu 'animatu, bere onera etorri'	«Laster **suspertu** zen Mikelot armadak sorrarazitako txunditzetik.»	(51)
sutan egon 'haserre bizian egon, suminduta'	«...jakinik gainera Qarl erregea **sutan egongo** zela horrelako kanpaina negargarriaren ondoren.»	(158)
tarrapataka 'arin-arinka, arrapaladan'	«Hirugarrenak tente darrai, gazte bat, amorrazioz ero, **tarrapataka** doakio eta armadura lantza puska batez zeharkatzen du...»	(217)
tatarrez 'arrastaka, tarras'	«**Tatarrez** darama Mikelotek laguna, astunki; eldarnioan Hunaldo.»	(228)
tontokote 'pepelerdoa'	«A ze **tontokotea** bidali didan Jaungoikoak horretarako!»	(17)
txistu 'ttua, listua'	«**Txistua** bota zuen galeper hezur zurietara.»	(14)
tzar 'handia, itzela'	«Harribitxi **tzarrekin** edertzen zitiztean kopeta eta belarriak, eta zimitarra makurrak zeramatzatean, hire lepoa erraz asko mozteko modukoak.»	(17)

Hitza - Esanahia	Testuingurua	Orrialdea
ugatz 'hegazti haratustel jalea'	«**Ugatz** bat ikusi zuen beste putreengandik bereiz, luma eta bibote harroa erakusten.»	(187)
ulu 'alaraua, oihu luze berezia'	«Hontz zuri baten **uluak** atzera ekarri zion esperantza.»	(158)
urkamendi 'urkatzeko lekua'	«Kanpamentuaren beste muturrean, bazter batean baina ikusgarri oso, **urkamendia**...»	(77)
urkila 'lotunea (horquilla)'	«...haritz berezko bi hormapikok egonkortua, **urkila** abegitsua kattagorri, basakatu edo Mikelot batentzat.»	(54)
uzkur 'mesfidatia, konfiantza bakoa'	«Izaki adimendunak ziren, Pirinioetako herriak gurturik, baina **uzkurrak** kanpotarrentzat.»	(188)
uzkurtu 'batu'	«...baina ordukoan ohi baino gehiago azkartu zitzaion pultsua eta urdaila **uzkurtu**.»	(49)
wali 'gobernadorea' (hitz bisigodoa)	«Eta neurri handi batean hori guztia Al Hussayni, Zaragozako **waliari** zor zitzaion, zeinak hitzarmena egina baitzuen (...) wali handiarekin.»	(103)
xalo 'inuzentea, sineskorra'	«Hitz egin, kantatu, eta ipurdia antzarak uretatik irtendakoan bezalaxe astintzen duk jende **xaloari** faltsukeriak kontatzen dizkioan bitartean...»	(14)
xaxatu 'zirikatu, borrokara bultzatu'	«Helburua sartaldeko bi potentziak elkarren kontra **xaxatzea** zen, Karlomagnoren franko erresuma eta Abd al-Rahmanen Espainia...»	(108)
xelebre 'bitxia'	«Zirrara ezkutatzeko ahaleginetan Musa. Familiatik aparteko maiteenen izenak **xelebreak** ziren zaldun kristauaren ahotsaz.»	(101)
xendra 'bidexka'	«Bi gazteak pentsamenduen **xendran** abiatu ziren, zein bere bide ezberdinetik.»	(27)
xuxurlan 'ahapeka, isilean'	«**Xuxurlan** hitz egin zion; inongo beharrik ez, franko ezkutariek euskaraz hitz erdirik ez baitzekiten.»	(63)
zabuka 'kulunka, alde batetik bestera'	«Dardaraz paretak, ikaraz lurra, **zabuka** ateak.»	(142)
zaildu 'beteranoa, luze aritutakoa'	«Zaharra berbera zen etorria, sartaldeko menditar **zailduen** ordezkari»	(117)
zakar 'jarrera gogorrekoa, desatsegina'	«Halere, laster eraman zuten Idoia zeregin baxuagoetara; **zakarra** omen, eta baldarra zerbitzatzen, ontziteriarekin-eta.»	(147)
zakurputza 'babua'	«—Ez ni zirikatu, **zakurputza**! Hik konta ditzakeenak baino gizon gehiago hil ditiat, kristauak gehienak.»	(18)
zama-zama 'oso kargatuta'	«...gure etxera armaz **zama-zama** etorritako kanpotarrez eta bere burua leienda bizitzat duen neska kaska-kaska eginda batez fidatu naiz.»	(84)
zamari 'mandoak-eta, zama abereak'	«...han ez zen borrokarik; **zamariak** laztantzen eta kordei begiratzen hasi zen, mandazain batek egingo lituzkeen gauzak.»	(160)
zapaburu 'kakanarrua, ergela'	«—Isilik egoten badakik, **zapaburu** horrek, a ze sorpresa!»	(18)
zaparrote 'lodikotea'	«Zaldiak ez ziren lehengo berak, txikiak baizik, **zaparroteak**.»	(215)
zaputzean 'purrustari, mukerturik, haserre xamar'	«—Ez daukagu zereginik hemen –**zaputzean** Iñigo–. Gure mendietara itzuli eta gerrarako prestatu beharko genuke.»	(59)
zarpa 'zarpaildura, ugerra'	«Dudan Gartxot, zaharra espero zutena izango ote zen, **zarpetan** antzara oina bazuen ere; kasualitatea?»	(77)
zarraizkidate 'jarrai zakizkidate'	«—Oraintxe da mementoa, laguntxook –tonu jostarian–, **zarraizkidate**!»	(173)
zartailu 'zigorra, latigoa'	«...erasoari behar bezala aurre egin ez zioten konpainietan eta troparen aurrean **zartailuz** zigortu zituzten.»	(160)
zaurgarri 'zauritzeko erraza'	«Euskal zaldizko gehienek ez daukate armadurarik, **zaurgarriak** dira oinezkoen gezi eta lantzetarako.»	(215)

Hitza - Esanahia	Testuingurua	Orrialdea
zazpi ahalak egin 'ahalegin itzelak egin'	«**Zazpi ahalak eginda** ere, emakume asko ostu zizkiguten. Menditar eta arrantzaleak eurrez etorriko dira borrokara...»	(117)
zeken 'zikoitza, diru zalea'	«**Zekena** zinela esan diot Qarli, zikoitz alua; erraz erosiko zintuela.»	(129)
zela-abere 'gainean ibiltzeko aberea'	«Segituan ziren denak **zelabereen** gainean.»	(38)
zertan den 'zelan dagoen'	«Basajaun batek bakarrik argi liezagukek ongien oraingo egoera **zertan den**.»	(52)
zimitarra makurra 'ezpata arabiarra, okertua'	«Harribitxi tzarrekin edertzen zitiztean kopeta eta belarriak, eta **zimitarra makurrak** zeramatzatean, hire lepoa erraz asko mozteko modukoak.»	(17)
ziplo 'bat-batean, kolpean'	«Gaztearen irmotasun eta gogortasunak lurrera amildu ziren **ziplo**, heriotza edo zauri txarren mehatxupean.»	(13)
zirkin 'mugimendu txikia'	«Bilerako dudak gorabehera, kontseilariek **zirkinik gabe** egingo zituzten egokitutakoak»	(45)
zirrara 'emozioa, hunkipena, inpresioa'	«**Zirrara** ezkutatzeko ahaleginetan Musa. Familiatik aparteko maiteenen izenak xelebreak ziren zaldun kristauaren ahotsaz.»	(101)
zitean 'zuten'	«Sarrazenorik ez zuan inon, eta zenbait mandatetan gertatu zuan, ez batean, eta ez **zitean** izenik.»	(15)
zitiztean 'zituzten'	«Harribitxi tzarrekin edertzen **zitiztean** kopeta eta belarriak, eta zimitarra makurrak zeramatzatean, hire lepoa erraz asko mozteko modukoak.»	(17)
ziztakoan 'atoan, berehala'	«Pertsona aurkitu zuen, baina espero zuen zahar jakintsu bat, egoera **ziztakoan** ulertuko duena.»	(89)
ziztrin 'balio gutxikoa, exkaxa, petrala'	«...gezurtitzat salatzeak, ordea, bere onetik ateratzen zuen, erantzun gogorra eman behar zion zahar **ziztrinari**.»	(13)
zornetsu 'gatxez, infekzio jarioz betea'	«—Apo **zornetsu** bat, gezurti amorratu bat, horixe haiz hi!»	(13)
zuntzundu 'lelotu, zentzua galdu'	«Basoan dabiltza, **zuntzundurik** arrastaka; nora jo, zer bilatu?»	(232)
zur eta lur 'harrituta, sor eta lor'	«Horrelako ongi etorriak **zur eta lur** utzi zuen koblakari gaztea. Azken emanaldiaren eztia ezpainetan zetorren, nekatu eta pozarren...»	(13)
zurda 'ilaje luzea, ile sortak'	«Batzuen **zurdak** gerrirainokoak ziren, kopetan larruzko hede batekin lotuta. Gizonkote latzak, bi ahoko aizkora erraldoiak...»	(139)
zurrun 'gogortua'	«Ez zuen ematen, inondik ere, iseka egiten zionik; Gartxotek ume handia bazirudien ere, begi **zurrun** horiek...»	(36)
zurtu 'harritu'	«Etsaiak **zurtzeko** ere balioko du.»	(223)